

Ξανα-λέγοντας τις ιστορίες
Ξανα-ζωντανεύοντας την Κοινότητα
(με αφορμή μια σχολική παράσταση)

[…] Μα όλα τ' άλλα παιδιά
ακούν τη μουσική
και οι τοίχοι της τάξης
σωριάζονται ήσυχα.
Και τα τζάμια ξαναγίνονται άμμος
το μελάνι ξαναγίνεται νερό
τα θρανία ξαναγίνονται δένδρα
η κιμωλία ξαναγίνεται ακρογιαλιά
το φτερό ξαναγίνεται πουλί.
(*J. Prevert* - L` oiseau-lyre *Paroles 1946)*

Επιχειρώντας μια πρόχειρη αναδρομή σε αυτό που λέμε «σχολικό θέατρο», θα μπορούσαμε να καταγράψουμε τρεις άτυπες εξελικτικές φάσεις του ή και τάσεις του, γιατί δεν διαδέχονται αυστηρά χρονολογικά η μια την άλλη, αλλά ενίοτε αλληλοεπικαλύπτονται και συνυπάρχουν μέσα στην ίδια συγχρονία: Το ούτως ειπείν «επετειακό, σχολικό θέατρο» είναι η πρώιμη, νηπιακή του φάση: απαγγελίες και υποτυπωδώς στημένα πατριωτικά ή εορταστικά σκετς για επίσημες περιστάσεις, προς εσωτερική κατανάλωση και τέρψη –ή ανία- δασκάλων, μαθητών και των γονιών τους. Η επόμενη, πιο φιλόδοξη φάση, είναι το στήσιμο παραστάσεων, κυρίως από φιλολόγους, κυρίως στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και κυρίως αρχαίου δράματος. Πρόκειται για την περίπτωση των «επίδοξων Κουν», όπως βιτριολικά έχει παρατηρήσει ο Κ.Γεωργουσόπουλος: Καθηγητές εμφορούμενοι από τον ευσεβή –πλην συχνά άγονο για τα παιδιά- πόθο να προβάλουν το νεόκοπο σκηνοθετικό τους τάλαντο και τη φιλολογική τους αρματωσιά με όχημα τις σχολικές παραστάσεις. Τέλος, η πλέον ώριμη φάση/τάση είναι η «παιδοκεντρική»: η προσέγγιση του θεάτρου ως παιδαγωγικό μέσο, που με αφετηρία τους μαθητές και όχημα το θεατρικό παιχνίδι αποσκοπεί στην προσωπική τους καλλιέργεια, στην απελευθέρωση της

έκφρασης και της δημιουργικότητάς τους, στην εξοικείωσή τους με σημαντικά θεατρικά κείμενα, στη διάπλαση εν τέλει θεατών υψηλής αισθητικής και απαιτήσεων.

Τα τρία αυτά στάδια καταγράφονται ως φάσης ωρίμασης του σχολικού θεάτρου, με την τρίτη να τείνει να επικρατήσει στην εποχή μας που το θέατρο αυτονομήθηκε ως γνωστικό αντικείμενο στο σχολείο, ήδη από την πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Ωστόσο, παρά την εμφανή προσπάθεια «ενηλικίωσης» του είδους από συντελεστές και φορείς, η στατικότητα του σχολικού θεάτρου και η αυτοαναφορικότητά του παραμένει το ειδοποιό του γνώρισμα. Οι σχολικές παραστάσεις, οσοδήποτε υψηλού επιπέδου, οσοδήποτε φιλόδοξες και στοχοπροσηλωμένες στον παιδαγωγικό τους προσανατολισμό, περιορίζονται συνήθως σε αυτό που δηλώνουν: ανακυκλώνονται στο πλαίσιο του σχολείου, από και για μαθητές, υπό τη σκηνοθετική αιγίδα των δασκάλων τους και με κοινό συμμαθητές και, ίσως, γονείς –με ευάριθμες εξαιρέσεις.

Σε μία τέτοια πρωτοποριακή εξαίρεση αφιερώνεται το παρόν σημείωμα. Η γράφουσα είχε την τύχη να παρακολουθήσει το πρόσφατο θεατρικό εγχείρημα του 1ου Γυμνασίου Ζωγράφου, την παράσταση *Ξανα…λέγοντας τις ιστορίες.* Εξαιρετικό δείγμα «ώριμου» σχολικού θεάτρου, από ερασιτέχνες-παιδιά επαγγελματικού ήθους και «ενήλικης» ευθύνης. Ψυχή και ιθύνων νους της ομάδας ο –και καταξιωμένος θεατρικός συγγραφέας- Βασίλης Κατσικονούρης, ο οποίος εργάζεται εκεί τα τελευταία 4 χρόνια ως καθηγητής αγγλικών. Μέσα σ`αυτό το διάστημα δημιουργήθηκε ένας πυρήνας που βαθμιαία διευρύνεται και εμπλουτίζεται, τόσο από πλευράς έμψυχου υλικού όσο και από πλευράς δράσεων και δραστηριοτήτων.

Η φετινή παράσταση είχε σπονδυλωτή δομή και κινούνταν πάνω στο θεματικό άξονα της μνήμης και του νόστου σε μία απωθημένη αλλά όχι ανήκεστα χαμένη παιδικότητα. Βασίστηκε σε εφτά διηγήματα, τα έξι του Β.Κατσικονούρη και το ένα της Ελ.Γιαννάκη (γονέας), που αναπτύχθηκαν σε ισάριθμους μονολόγους με εμβόλιμες διαλογικές παρεμβάσεις, όλα με αφορμή μια ανεπίδοτη, μετέωρη ανάμνηση που επανέρχεται επίμονα, ζητώντας την κάθαρσή της, σε χωροχρόνο αόριστο, ή, όπως αναφέρεται στο σημείωμα της παράστασης, στον τόπο –και το χρόνο- του «Ξανά», στην γκρίζα ζώνη της επιθυμίας, όπου τα όνειρα και οι μνήμες ξαναβρίσκουν το σώμα και τη θέση τους. Σε ένα αφαιρετικό σκηνικό των Β.Παναγιωτόπουλου και Κ.Ζέρβα (γονείς) από έπιπλα καλυμμένα με πανί, σαν σπίτι από καιρό ακατοίκητο, σαν τόπος-μεταίχμιο που «λιώνει» στο θολό περίγραμμα μιας μακρινής ανάμνησης, παρίσταντο ταυτόχρονα όλα τα παιδιά, φέροντας βαλίτσες, σαν ταξιδευτές του χρόνου με σκευή τη μνήμη… Οι μαθητές-ηθοποιοί πιο ώριμοι από ποτέ, σκηνικά βελτιωμένοι, με εμφανές το ίχνος μιας εσωτερικής εξέλιξης. Μια δουλειά υψηλής συγκινησιακής θερμοκρασίας, η οποία θα επαναληφθεί για περιορισμένο αριθμό παραστάσεων σε επαγγελματικό θέατρο (Θέατρο «Σταθμός) το ερχόμενο φθινόπωρο!

Το ιδιαίτερο στοιχείο που κομίζει η ομάδα του 1ου Γυμνασίου Ζωγράφου συνοψίζεται σε τρία σημεία: Το πρώτο είναι ότι οι μέχρι τώρα θεατρικές της παραστάσεις αποτελούν αποκλειστικά πρωτότυπες σκηνικές συνθέσεις: *Ξανα-λέγοντας τις ιστορίες, School-stories* (ιστορίες από τη σχολική ζωή, όπου η μυθοπλασία ζυμώθηκε με αυθεντικές σχολικές αναμνήσεις θησαυρισμένες από όλη

τη σχολική κοινότητα), *Το χωριό των ποιητών* (παράσταση αφιερωμένη στη χρονιά Ελύτη -2016- με δραματουργικό άξονα την ποίησή του), θεατρικό δρώμενο αφιερωμένο στον Έρωτα (σύνθεση από στιχομυθίες εμβληματικών εραστών από την Ιστορία και τη Λογοτεχνία), *Εκδρομές που δεν έγιναν ακόμα* (δρώμενο-σχόλιο στην ταινία μικρού μήκους «Η Εκδρομή» που γυρίστηκε από την ομάδα).

Το δεύτερο σημείο έχει ήδη διαφανεί και είναι οι πολυάριθμες παράλληλες και τεμνόμενες με το θέατρο δραστηριότητες της ομάδας. Επισημαίνω την προαναφερθείσα ταινία, που διακρίθηκε στο 1ο Πανελλήνιο Φεστιβάλ σχολικού κινηματογράφου *Filmmaker* το 2017· τα σεμινάρια και εργαστήρια όπου παρουσίασαν τη δουλειά τους –ενδεικτικά: στο Δήμο Ηλιούπολης εργαστήρι με τίτλο *Σχολική Κοινότητα και Τέχνη-άνοιγμα στην πόλη,* σεμινάριο στο Διεθνές Φεστιβάλ Κινηματογράφου Ολυμπίας για παιδιά και νέους, με εισηγητές τους Βασίλη Κατσικονούρη (συγγραφέας-εκπαιδευτικός), Ιουλία Καρύδη (φιλόλογος) και Γιώργο Πιπεράκη (γονέας)· την «ενήλικη» θεατρική ομάδα ΤΑΡΙΑ (*Teachers And Parents In Action*) που είναι ακριβώς αυτό που δηλώνει, «γονείς και δάσκαλοι εν δράσει», προέκυψε από την «επίσημη» σχολική ομάδα και έχει ήδη μια παράσταση στο ενεργητικό της (Φ.Γ.Λόρκα *Οι Φασουλήδες του Κατσιπόρα*-σκην.Β.Βαροτσάκης)

Το τρίτο και ίσως το πλέον σημαντικό σημείο, αυτό με τη μεγαλύτερη διάρκεια και επίδραση έχει επίσης διαφανεί και είναι, με τα δικά τους λόγια, το «άνοιγμα στην πόλη». Η ομάδα, από την πρώτη στιγμή στράφηκε προς τα έξω, διεκδίκησε και πέτυχε την ενεργό σύμπραξη γονέων και εκπαιδευτικών, οι οποίοι συμμετείχαν και ως ηθοποιοί από την πρώτη κιόλας παράσταση, έφτιαξαν και έστησαν σκηνικά, φιλοτέχνησαν αφίσες, διέθεσαν χώρο, χρόνο και ενέργεια. Κοινό των παραστάσεων είναι ολόκληρη η γειτονιά, η κάθε νέα παράσταση γίνεται talk of the town, και είναι ευνόητο ότι όλη αυτή η δυναμική λειτουργεί και αντίστροφα: Όσο η ομάδα «απλώνεται» προς τον κόσμο, τόσο «πυκνώνει ο δεσμός της», τόσο οι ενδοσχολικές σχέσεις γίνονται πιο στέρεες και ουσιαστικές, τόσο συρρικνώνονται νοσηρά φαινόμενα ρατσισμού ή bullying ενώ αυξάνεται η διάθεση συμμετοχής σε κάθε δράση. Όλα αυτά δεν είναι διόλου θεωρητικά, αποτελούν απτές, εμπειρικές διαπιστώσεις που προσφέρουν μια νέα οπτική στην έννοια της Σχολικής Κοινότητας, δημιουργώντας μία μικρή αλλά δυναμική εστία ανανέωσης.

Ο μέγας παιδαγωγός του 20ού αιώνα Σελεστέν Φρενέ, στη Βίβλο του για το Μοντέρνο Σχολείο, το είχε οραματιστεί οργανικά συνδεδεμένο με την κοινωνία, ένα συνεργατικό μελίσσι, όπου οι μαθητές αυτενεργούν, εκφράζονται και επικοινωνούν ελεύθερα μαθαίνοντας με φυσικό τρόπο, μέσα από οικειοθελή προσωπική εργασία και αυθεντικά βιώματα. Πραγματικά, δεν μπορώ να φανταστώ παραγωγικότερη εφαρμογή αυτών των αρχών, από τον «τρόπο» του 1ου Γυμνασίου Ζωγράφου: Πρωτότυπη δημιουργία, πρωτόβουλη συμμετοχή, διεύρυνση της σχολικής κοινότητας, διάχυση αισθητικών εμπειριών, ώσμωση με τον κόσμο.

Αντί κατακλείδας, θα παραθέσω απόσπασμα από το δελτίο τύπου της ομάδας για το εργαστήρι που οργάνωσαν στην Ηλιούπολη. Ελπίζω τα ερωτήματα που θέτει να έχουν ήδη απαντηθεί, και, το κυριότερο, να παραμείνουν εσαεί ενεργά, ως ερωτήματα και προπάντων ως δυνατότητες…

Μπορεί το σχολείο, πέρα από εκπαιδευτική μονάδα, να λειτουργήσει και ευρύτερα, ως ένας πολιτιστικός πόλος για την περιοχή και το Δήμο όπου ανήκει; Μπορεί η ενασχόληση με τις Τέχνες να φέρει κοντά τους βασικούς φορείς του σχολείου μέσα από τη συνεργασία και τη δημιουργικότητα; Μπορεί το τελικό αποτέλεσμα να μην αφορά μόνον διεκπεραιωτικές ανάγκες του σχολικού προγραμματισμού, αλλά να ξυπνά σε όλους τους εμπλεκόμενους, κυρίως στα παιδιά, άλλες ανάγκες, πιο ουσιαστικές, για έκφραση, αναζήτηση και αισθητική του βίου;

Κατερίνα Θεοδωράτου-Θεατρολόγος